

Vzpomínka na profesora Jaro Křivohlavého

Na sklonku roku 2014 po vánočních svátcích, dne 27. 12., nás opustil náš učitel, kolega, přítel, ale především známý český odborník v oboru psychologie, prof. PhDr. Jaro Křivohlavý, CSc. Česká psychologická obec ztrácí mimořádného a výjimečného člověka, jenž byl pro mnohé z nás, a to nejen psychology, velkou inspirací a podporou odbornou i lidskou. Velký humanista a jeden z představitelů klasické linie české psychologie. Byl velkým přínosem oboru, kterému se celý život věnoval teoreticky i prakticky.

Narodil se 19. března 1925 v Třebenicích. Jeho životní dráhu významně ovlivnily zkušenosti z mládí. Jako student roudnického gymnázia byl zatčen gestapem a vězněn v Malé pevnosti v nacistickém koncentračním táboře v Terezíně, kde se setkal i se zakladatelem logoterapie, vídeňským psychiatrem Vikorem Emilem Franklem. Později byl přeložen a nuceně pracoval po tři roky v dole Prago IV. na Kladně, kde na rozdíl od některých svých spoluvězňů přežil důlní neštěstí.

Po celý život působil jako psycholog, učitel, autor mnoha odborných i populárních publikací. Po maturitě v Roudnici nad Labem studoval v letech 1945–1949 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy obory psychologie – filozofie a anglistika. Svoji pracovní dráhu zahájil ve Výzkumném ústavu bezpečnosti práce v Praze, kde se orientoval na psychologii inženýrství. Léta pak působil v Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví (IPVZ) na katedře Posudkového lékařství a paralelně jako pedagog Filozofické fakulty Univerzity Karlovy s přednáškami zaměřenými na experimentální sociální psychologii a mezilidskou komunikaci. Vedle komunikace verbální a neverbální se věnoval především konfliktům mezi lidmi a jejich řešení. Napsal knihu *Konflikty mezi lidmi* (1973), kterou překvapivě dedikoval své tchyni paní Marii Novotné z Bohumilic, která, jak píše, dokázala konflikty řešit tvořivě, a ne bořivě. Známé jsou dále jeho publikace *Jak si navzájem lépe porozumíme* (1988), *Já a ty – o zdravých vztazích mezi lidmi* (1977). Během působení na IPVZ se těžištěm jeho činnosti stala psychologie handicapu a problematika vztahu mezi pacientem a lékařem. Těmto tématům jsou věnovány publikace jako *Psychologická rehabilitace zdravotně postižených*, *Rozhovor lékaře s pacientem a Vážně nemocný mezi námi*, kterou následovala *Křesťanská péče o nemocné*. Patřil k našim prvním odborníkům, kteří se již počátkem devadesátých let minulého století zabývali tématem bolesti, její diagnostikou a psychoterapií.

V devadesátých letech se pod vlivem setkání s významným izraelsko-americkým sociologem Aronem Antonovským,

autorem konceptu salutogeneze, tedy podpory zdrojů, které přispívají lidskému zdraví, začal intenzivně zabývat oborem psychologie zdraví a později se stal předsedou nově vzniklé sekce psychologie zdraví při Českomoravské psychologické společnosti. Zde lze připomenout publikace *Psychologie zdraví*, *Psychologie nemoci*, *Bolest – její diagnostika a psychoterapie*, *Jak zvládat stres*, *Poslední úsek cesty*, *Jak zvládat depresi*, *Jak neztratit nadšení* a další.

Na přelomu tisíciletí objevuje Jaro Křivohlavý nový psychologický směr – pozitivní psychologii. V časopise

Československá psychologie vycházejí odborné články věnované problematice odpuštění a sociální opory. Portál vydává publikaci *Pozitivní psychologie*, v *Gradě* vychází *Psychologie smysluplnosti existence*, *Psychologie vděčnosti* a *nevěděčnosti* nebo kniha *Jak přežít vztek, zlost a agresi*, v *Karmelitánském nakladatelství* knížky *O šťastném manželství*, *O odpuštění* nebo *O moudrosti* a další.

Přístupy pozitivní psychologie později aplikuje také na oblast stárnutí a stáří. Jeho kniha *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie*, kterou vydává *Grada* v roce 2011, je zaměřena především na kladné a nadějně aspekty stárnutí. Křivohlavý však neponechává stranou ani negativní důsledky stáří a hledá způsoby, jak se s nimi vyrovnat. Důraz klade na vnitřní postoje lidí, na to, jak přistupují k sobě, k druhým lidem i k životním změnám v průběhu stárnutí. Podobně vyznívají publikace *Optimismus*, *pesimismus* a *prevence deprese* nebo *Trénování paměti a kognitivních funkcí*. V této souvislosti se Křivohlavý velmi živě zajímal o vznik a dění v pracovní skupině pro geropsychologii při Českomoravské psychologické společnosti, kde účastníkům různých setkání předával mnohé ze svých bohatých teoretických znalostí, ale i praktických a osobních zkušeností.

Pro celou oblast geriatrické praxe je pak velmi důležitý hluboký zájem Jara Křivohlavého o profesní život ošetřujícího personálu. Tomuto tématu věnoval nejen knihy *Duševní hygiena zdravotní sestry* nebo *Sestra a stres*, ale též nesčetné množství svých přednášek, na které byl zdravotními sestrami zván a které jeho vystoupení vždy oceňovaly spontánním potleskem. Byl pro ně nejen respektovaným odborníkem, ale také moudrým znalcem života i osobním příkladem životního elánu, nezdolnosti a pozitivních mezilidských vztahů. Pro samotnou geriatricu je pak cenný jeho důraz na životní smysl, moudrost, optimismus jako významné aspekty směřování dlouhodobé péče o starého člověka (*Psychologie smysluplnosti existence*, *Mít pro co žít*).

Připomeňme ještě významné momenty profesního života profesora Křivohlavého. V roce 1950 ukončil své studium doktorátem filozofie. V roce 1966 se stal kandidátem věd, roku 1976 se habilitoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a získal titul docenta. V roce 1996 ho prezident republiky Václav Havel jmenoval univerzitním profesorem v oboru psychologie. Členem Českomoravské psychologické společnosti při ČSAV byl od roku 1958, kdy se zúčastnil aktu obnovení činnosti této společnosti. V roce 2006 pak při konferenci Psychologické dny získal doživotní čestné členství v Českomoravské psychologické společnosti. V roce 1998 se stal spolu s Ing. Danou Steinovou jedním ze zakladatelů České společnosti pro trénování paměti a mozkový jogging, byl garantem akreditovaného vzdělávání v této oblasti. Dvacet let přednášel seniorům v Centru celoživotního vzdělávání.

Jaro Křivohlavý byl také výrazně aktivním křesťanem, dlouholetým členem pražského branického sboru Českobratrské církve evangelické. Byl ordinován jako presbyter, tedy starší sboru, a působil jako laický kazatel. Aktivně se podílel na organizaci mezinárodních konferencí včetně konference o spiritualitě v Praze, kterou pořádala Českomoravská psychologická společnost v září 2007.

Jeho smrtí prof. Jaro Křivohlavého ztrácíme výjimečného odborníka a kolegu, představitele klasické linie české psychologie. Ztrácíme člověka, jenž značně přispěl mnohostí témat postihujících především principy smyslu a podstaty lidského života v kontextu víry a naděje nejen řadě oborů psychologických, především psychologii stárnutí a stáří, ale i oborům medicínským, jako jsou geriatrica a gerontologie, lékařská etika nebo hospicové péče.

Dovolujeme si přiložit střípky reakcí některých kolegů na ztrátu profesora Křivohlavého:

Úmrtí profesora Křivohlavého velmi želim – byl to mimořádný představitel humanistické psychologie, jeden z lidí, o něž je svět nejen chudší, ale výrazně ochuzený. Jeho hlas bude, obávám se, velmi chybět právě nyní. (dr. Kalvach)

Profesor Křivohlavý, „dědeček“, jak mu říkali v rodině, byl asi, vedle Langmeiera a Matějčka, jeden z posledních koryfeů klasické české psychologie. Tito představitelé psychologie jako oboru, jehož smyslem je pomáhat lidem v jejich životních problémech, velcí popularizátoři psychologické vědy, kterým šlo o věc, nikoli o peníze, už odcházejí. Jaro Křivohlavý byl člověk velmi pracovitý a všestranný, miloval práci na zahradě, hrál na housle. Kdekoli se objevil, měl lidem co říci, aplaudovaly mu zdravotní sestry, hovořil k lékařům, psychologům, měli ho rádi lidé ve sborech, i jeho kolegové ze zahraničí. Byl to člověk, který zde jistě bude chybět. (dr. Janečková)

Závěrem je třeba připomenout, že odkaz, dílo a hodnoty, které nám profesor Jaro Křivohlavý zanechal, zůstávají živé nejen pro nás, svědky současné historické epochy, ale i pro generace budoucí.

V úctě k jeho památce,

Eva Jarolímová

psycholožka

Hana Janečková

socioložka